

Галина Штельмах,

кандидат педагогічних наук, доцент,
декан факультету іноземних мов,
Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний
університет»
(м. Кривий Ріг)

Halyna Shtelmakh,

Ph.D., Associate Professor,
head of the Faculty of Foreign Languages
Krivyi Rig Pedagogical Institute,
«Krivyi Rig national University»
(Krivyi Rig)

УДК 378: 37
ББК 74.2+74.58

МОНІТОРИНГ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ВИЩОЮ ПЕДАГОГІЧНОЮ ОСВІТОЮ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

MONITORING OF SPECIALISTS' PREPARATION ON HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

У статті розглянуто поняття «моніторинг», «моніторинг підготовки вчителів філологічних спеціальностей», представлено систему принципів моніторингу процесу професійної підготовки майбутніх філологів.

Ключові слова: процес професійної підготовки, моніторинг, принципи, методи

In the article are declared the terms such as «monitoring», «monitoring for training teachers of philology field». Also there is the system of monitoring's principles of the professional training of future philologists.

The key words: the process of professional training, monitoring, principles, methods.

В статье рассмотрены понятия «мониторинг», «мониторинг подготовки учителей филологических специальностей», представлена система принципов мониторинга процесса профессиональной подготовки будущих филологов.

Ключевые слова: процесс профессиональной подготовки, мониторинг, принципы, методы.

Кардинальні перетворення, які відбуваються у вищій освіті у зв'язку з інтеграцією України в Європейський освітній простір, істотно впливають на стратегію і практику розвитку вищих педагогічних навчальних закладів. Передусім це стосується підготовки майбутнього вчителя-філолога, а саме моніторингу цього процесу.

Сучасні вимоги до вчителя філологічних спеціальностей зумовлюють перегляд традиційних уявлень про зміст і принципи моніторингу підготовки майбутніх вчителів-філологів.

Інноваційна за змістом і характером динаміка світових тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти, орієнтованої на творчу особистість, вимагає від України вибору випереджувальної моделі моніторингу підготовки фахівців із вищою педагогічною освітою.

Інновації стають тим механізмом, який дає змогу здійснити процес випереджувального розвитку вищої педагогічної освіти та забезпечити можливість вільного розвитку суб'єктів навчального процесу.

Мета статті – урахувуючи багатоаспектність даної проблеми, постає необхідність визначити сутність принципів моніторингу підготовки фахівців із вищою педагогічною освітою.

Науковці (В. Антипова, Г. Богомолова, А. Орлов, В. Шамардін) поняття «моніторинг» розуміють по-різному: як соціально-педагогічну службу, що займається відстеженням того, як реалізуються життєві та професійні плани випускників, як складається їхня доля [1, с. 15]; як планомірне, довготривале діагностичне відстеження професійного-освітнього процесу, система збору, опрацювання, аналізу та збереження інформації про функціонування педагогічної системи, що забезпечує неперервне відстеження її стану, своєчасне коригування та прогнозування розвитку [1].

Водночас моніторинг розглядається як системна діагностика якісних і кількісних характеристик функціонування та тенденції саморозвитку освітньої системи, зокрема її цілей, змісту, форм, методів, дидактичних і технічних засобів, умов та результатів навчання, виховання і саморозвитку особистості й колективу.

Моніторинг у контексті технології навчального процесу розглядається у працях М. Бершадського, С. Хохлової та ін.

Так, у дослідженнях М. Бершадського, моніторинг з'ясовано як систему збору, опрацювання, збереження та використання інформації про навчальний процес, яка призначена для збереження його управління [1, с. 12].

На думку Н. Малаховської, моніторинг – неперервне науково обґрунтоване спостереження за освітнім процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату чи першочерговим уявленням за допомогою збору певних основних показників [2, с. 17].

У результаті аналізу наукової літератури, моніторинг підготовки фахівців з вищою педагогічною освітою визначаємо як тривале спостереження за процесом професійної підготовки, як форму організації, збору, збереження, опрацювання, поширення інформації. Під час процесу фахової підготовки майбутнього філолога ми маємо справу з трьома видами моніторингу: дидактичним (процес отримання знань, навичок і умінь з конкретних навчальних дисциплін, їх відповідність нормативним документам), виховним (процес створення умов для виховання і самовиховання особистості), освітнім (включає педагогічний, соціологічний, медичний, економічний, демографічний моніторинги). Задля реалізації моніторингу підготовки педагогічних кадрів доцільно визначити певні етапи:

мотиваційний: полягає в усвідомленні значущості процесу професійної підготовки у формуванні позитивної мотивації і активної пошукової позиції;

практичний: включає в себе тривале спостереження, збір, аналіз інформації;

рефлексивний: розуміється оцінювання колективної діяльності та особистого внеску, діагностика і прогнозування.

Єдиною гарантією успішного впровадження моніторингу фахової підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей є глибоке усвідомлення педагогічною спільнотою перспективності та актуальності цього науково-практичного напрямку в рамках системи фахової підготовки педагогічних кадрів на сучасному етапі розвитку соціально-економічних процесів у суспільстві.

Стратегія моніторингу підготовки педагогічних кадрів ґрунтується здебільшого на реалізації програмно-цільових методів планування і керування, в основі яких знаходиться механізм оптимального розподілу обмежених ресурсів, а також вимоги до якості та ефективності такої системи.

Розглянемо основні принципи та методи моніторингу підготовки фахівців з вищою філологічною освітою.

Застосування принципів щодо організації моніторингу підготовки педагогічних кадрів зумовлює потребу розроблення адекватних моделей освітніх систем і відповідних методів системного аналізу. Таким методом є реалізація системного підходу до процесу професійної підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей. Системний підхід, на наш погляд, – це метод дослідження, презентації і перетворення інформації й об'єктів, завдяки якому складне можна передати через просте, не втрачаючи при цьому частини і цілого. Теоретичною базою системного підходу слугує загальна теорія системи. Щоб досягти багатокомпонентності змісту і цілісності, наступності за етапами фахової підготовки, адекватності обсягів освітніх галузей і предметів віковим і пізнавальним можливостям студентів, ми брали до уваги усі напрями модернізації змісту процесу професійної підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей, а саме: методологічний, законодавчо-нормативний, дидактичний, методичний. Методологічний напрям передбачав зміцнення духовності студентів, моралі, громадянських якостей, освоєння ними цінностей культури; виховання і розвиток бажання та вміння вчитися, працювати, творити. Законодавчо-нормативний напрям вимагав розмежування функцій різних суб'єктів процесу професійної підготовки майбутніх філологів відповідно до розуміння якості Державного замовлення. Ми маємо на увазі піднесення відповідальності держави на законодавчому і виконавчому рівнях за якість підготовки майбутніх філологів через механізм стандартизації.

Оновлений зміст державного стандарту не є баченням лише спеціалістів-предметників. Його формат – узгоджений колективний продукт діяльності багатьох дидактів, методистів, філологів; теоретиків і практиків.

Дидактичний напрям передбачав реалізацію трьох основних підходів до конструювання змісту процесу фахової підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей і відповідних методик навчального процесу. При визначенні змісту процесу фахової підготовки майбутніх філологів ми враховували особистий досвід студентів, вплив середовища, медіаосвіти, інтернету. Вищий навчальний заклад і викладачі не є для студента єдиним джерелом змісту процесу професійної підготовки, оскільки він може одержувати чимало знань поза навчанням. Тому постає питання, як поєднати мету і зміст процесу фахової підготовки з неформальною додатковою освітою. Задля цього важливо і педагогічно доцільно реалізувати розвивальний і виховний потенціал процесу професійної підготовки майбутніх вчителів-філологів через збагачення його активними технологіями навчального процесу: навчальними проектами, дидактичними іграми, діловими іграми, рефлексивними завданнями тощо. Методичний напрям модернізації змісту процесу фахової підготовки майбутніх філологів передбачав синтезування законодавчих вимог, цінностей, дидактичних, психологічних і методичних установок. Саме від якості методичного втілення ідей, задумів модернізації процесу фахової підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей значною мірою залежить результативність реалізації основних інструментів оновлення змісту фахової підготовки. Під час реалізації системного підходу ми використовували такі принципи:

принцип глобальної мети – формування науково обдарованої особистості, якій притаманний високий рівень розвитку креативності і професіоналізму;

принцип єдності – система формування майбутнього філолога розглядається як єдине ціле;

принцип ієрархічності – визначення в системі фахової підготовки науково обдарованої особистості, в якій послідовно розглядатимуться складові системи;

принцип функціональності – створення та дослідження системи формування компетентної особистості майбутнього філолога після визначення функцій, враховуючи появу нових функцій, які можуть впливати на загальну систему;

принцип розвитку – вивчення здатності особистості до формування власного професіоналізму за умови збереження певних можливостей, наявності таких властивостей особистості, як самоосвіта, прояв креативності та високого інтелекту;

принцип децентралізації – це компромісне вирішення питання між повною централізацією процесу фахової підготовки майбутніх вчителів-філологів та здатністю реагувати на вплив зовнішнього середовища;

принцип невизначеності – система формування майбутнього вчителя-філолога досліджується як така, про яку ще не все відомо, неповністю відома її структура, непередбачуваним є перебіг когнітивних та креативних процесів фахової підготовки, невідомими є зовнішні впливи.

Системний аналіз – це дослідження таких властивостей і відношень об'єктів, за якими складно спостерігати і виникає потреба у представленні цих об'єктів у вигляді системи, у визначенні їх властивостей і зв'язків між цілями і засобами їх реалізації.

Систему фахової підготовки можна розглядати як спосіб розв'язання проблеми навчання та формування майбутніх філологів, тобто розглядати її як сукупність всіх необхідних знань про феномен компетентного вчителя, вчителя-професіонала, інформації з проблем вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей.

При організації системного аналізу ми використовували два підходи. Перший підхід передбачав використання математичних засобів опису, а другий ґрунтувався на системному аналізі.

Для розв'язання поточних завдань моніторингу, ми створили довгострокові програми фахової підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей – освітньо-професійні програми та навчальні плани підготовки фахівців філологічних спеціальностей. Планування включає аспекти, пов'язані рівнями, функціями діяльності та етапами процесу різнорівневої підготовки фахівців.

Основними принципами реалізації моніторингу професійної підготовки вчителів філологічних спеціальностей є:

Принципи відповідності цілей і завдань процесу фахової підготовки його організаційній структурі;

Процес фахової підготовки передбачає організацію навчальної діяльності із надання громадянам освітніх послуг та діяльність, пов'язану з розвитком вищого навчального закладу, а саме на виконання програми з різнорівневої підготовки майбутніх філологів і програми з розвитку навчального закладу;

Принципи оптимальної взаємодії задля реалізації програми попиту і пропозицій відділів освіти на ринку праці. Дотримання даного принципу вимагає переходу від цілей і завдань процесу професійної підготовки до досягнення цілей програми попиту і пропозицій, що потребує наполегливого подальшого наукового пошуку.

Принцип поетичного прийняття рішення згідно з етапами фахової підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями;

Принцип формування програм попиту і пропозиції відповідно до етапів процесу професійної підготовки;

Принцип попереднього прогнозування процесу фахової підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей.

При нормативному прогнозуванні процес професійної підготовки здійснюється поступово, мета досягається через призму поставлених завдань.

Принцип неперервного прогнозування для вибору напрямів професійного спрямування у міру розвитку і застосування інноваційних технологій.

Відповідно до вище зазначених принципів моніторингу майбутніх учителів-філологів було реалізовано метод програмно-цільового проектування, об'єктом якого є процес різнорівневої підготовки фахівців, стан якого було оцінено на основі інформації, отриманої упродовж усіх етапів процесу професійної підготовки педагогічних кадрів. Результати якісного і кількісного аналізу процесу підготовки педагогічних кадрів свідчать про те, що моніторинг фахової підготовки майбутніх філологів дає можливість:

Забезпечити фундаментальну підготовку фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів;

Створити базу для багатоваріантного навчального процесу, що дає змогу успішно здійснювати профорієнтаційну роботу;

Запровадити різноманітні форми навчання за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями;

Підвищити якість підготовки майбутніх філологів згідно з державними стандартами;

Забезпечити відповідну соціальну гарантію різним категоріям студентів залежно від результатів їхньої успішності та соціальних потреб.

Отже, моніторинг є невід'ємною частиною процесу професійної підготовки майбутніх учителів-філологів, завдяки йому реалізується зворотний зв'язок у навчанні, зв'язок, що дає змогу оперативно регулювати і коригувати зміст фахової підготовки, ставити конкретні завдання на попередній етап.

1. Бершадский М. Е. Мониторинг учебного процесса. Измерительные инструменты / М. Е. Бершадский, В. В. Гузев // Химия в школе. – 2002. – № 8. – С. 11–17.
2. Малаховская Н. А. Комплексный мониторинг образовательного процесса / Н. А. Малаховская // Профессиональное воспитание. – 2006. – № 5. – С. 17–17-8.
3. Локшина О. І. Мониторинг якості освіти: світовий досвід / О. І. Локшина // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 1. – С. 108–116.
4. Волобуєва Т. Б. Управлінський супровід моніторингу якості освіти / Т. В. Волобуєва. – Х. : Основа, 2004. – 94 с.